

EKOLOGIYA VA DEMOGRAFIYA. EKOLOGIYA VA XALQARO
MUNOSABATLAR

Sayfiddinov Anazbek Abrorjon o'g'li

Toshmamatov Oybek Xolmo'min o'g'li

Tursunov Akmaljon Abduazizjon o'g'li

Farg'ona Politexnika Insituti talabalari Farg'ona shahar.

Tel: +998907872120

Aholining o'sishi, sanoati rivojlangan mamlakatlarda uning qarishi, atrof-muhitning ifloslanishi kabi muammolarning xalqaro jihatlarini " globallashtirish va zamonaviy dunyoning o'zaro bog'liqligi, shuningdek, insonning iqtisodiy faoliyati, er yuzidagi tabiiy resurslarning notekis taqsimlanishi va cheklanganligi bilan bevosita bog'liqdir. O'z navbatida, aholi va atrof-muhit masalalari bir-biri bilan bog'liq. Aholining o'sishi atrof-muhitga kamida ikki jihatdan ta'sir qiladi. Birinchidan, sayyorada yashovchilar sonining ko'payishi ko'proq oziq-ovqat, energiya va boshqa resurslarni iste'mol qilishni talab qiladi. Ikkinchidan, iqtisodiy faoliyatning o'sishi kuzatilmoqda, bu chiqindi gazlar, havoning ifloslanishi, suv resurslari va boshqalar tufayli atrof-muhitning ifloslanishiga ta'sir qiladi.

Demografiya-aholining o'zgarishi, tug'ilish va o'lim darajasi, migratsiya, jins va yosh tarkibi, milliy tarkibi, geografik taqsimoti va ularning tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa omillarga bog'liqligini o'rganadigan aholi haqidagi fan.

Eng qadimgi tarixiy davrlardan o'tgan asrning boshlariga qadar dunyo aholisi soni bir necha yuz millionga yaqin odamni tashkil etdi, endi asta-sekin o'sib bormoqda yoki kamaymoqda. Neolit davrining boshiga kelib (yangi tosh davri) yer aholisi 10 million kishiga, neolit davrining oxiriga kelib (miloddan avvalgi 3000 yil) — 50 million kishiga, eramizning boshlariga kelib — 230 million kishiga etdi. 1600 yilda . dunyoda taxminan 480 million bor edi, shundan Evropada 96 million, ya'ni butun dunyo aholisining 1/5 qismi. XIX asr o'rtalarida. — 1 milliard, 1930 yilda . — 3 milliard kishi. Hozirgi kunda dunyoda taxminan 6 milliard kishi yashaydi va 2060 yilga kelib . 10 milliard kishi bo'ladi. Aholining bunday o'sishi tabiiy ravishda insoniyatning atrof-muhitga yanada kuchli ta'siriga olib keladi va, ehtimol, bugungi kunda mavjud muammolarni yanada kuchaytiradi. Shu bilan birga, jahon tizimining resurs modeliga ko'ra, yer aholisi 7-7, 5 milliard kishidan oshmasligi kerak.

Aholi siyosati tug'ilishni rag'batlantirish, bolalarga qo'shimcha imtiyozlar berish, ko'p bolali oilalarni ijtimoiy himoya qilish va boshqalar orqali amalga oshirilishi mumkin. Hindiston 1950-yillarning boshlarida oilani rejalashtirish dasturini qabul qilgan birinchi davlatlardan biridir. 1990-yillarning ikkinchi yarmiga kelib, allaqachon dunyoning 100 ga yaqin mamlakatlari bor edi (garchi ularning

hammasi ham samarali emas edi). Shunisi e'tiborga loyiqki, ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda B. Xagesu, bunday dasturlar yaxshi ishlab chiqilmagan yoki umuman yo'q.

BMTning uchinchi konferentsiyasi 1994 yilda Qohirada bo'lib o'tdi. u aholisi va rivojlanishi jihatidan biroz boshqacha nomga ega edi. Ismning aniqlashida yangi yondashuvlar aks ettirilgan. Aholi va rivojlanish muammolari yaqin aloqada ko'rib chiqila boshlandi. Masalan, dunyo aholisining o'sish sur'atlarini barqarorlashtirish masalasi faqat iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish muammolarining keng doirasi sharoitida hal qilinishi mumkinligi aytilgan. Shuningdek, aholi sonini nazorat qilishda nafaqat iqtisodiy, balki ta'lim bilan bog'liq gumanitar jihatlariga, XXI asr boshlarida birinchi o'ringa chiqadigan insonning ijodiy salohiyatini ochishga ko'proq e'tibor qaratish zarurligi ta'kidlandi.

Shunday qilib, biz quyidagi xulosalarni chiqarishimiz mumkin:

- 1) dunyo aholisi o'sishda davom etadi, ammo oxir-oqibat 10 ± 2 milliard kishi darajasida barqarorlashadi. taxminan bu asrning o'rtalarida.
- 2) rivojlanayotgan mamlakatlarning dunyo aholisining umumiy sonidagi ulushi yanada oshib, 85-87% ga etadi.
- 3) ba'zi mamlakatlarda aholining ehtiyojlari mavjud resurslardan oshib ketishi xavfi mavjud, bu esa ekologik inqirozga olib kelishi mumkin, bu esa oldindan aytib bo'lmaydigan oqibatlarga olib keladi.
- 4) aholining migratsiyasi ekologik yukni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.
- 5) shahar aholisining ulushi ham, mutlaq qiymati ham, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, kelgusi o'n yilliklarda o'sib boradi.
- 6) dunyoning barcha hududlarida aholi qariydi, bu esa turmush tarzining o'zgarishiga va aholi ehtiyojlarining o'zgarishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) <http://ashanova.ru/obuchenie/ekologiya/100-demografiya-i-problemy-ekologii>
- 2) ЭКОЛОГИЯ_КОНСПЕКТ_ЛЕКЦИЙ.doc